

Csaba László professzor, a Közép-európai Egyetem tanára
Összegereblyézett konvergencia

A konvergenciaprogram alakulása, tartalma, sorsa hónapok óta a legfőbb magyarországi témák egyike. Bár Brüsszel előtt sikeresen vizsgázott a program, konszenzusról nem beszélhetünk. A témáról független szakértőként Csaba László professzort, a Közép-európai Egyetem (CEU) oktatóját, az MTA Közgazdaságtudományi Bizottságának elnökét Domján Levente kérdezte.

Professzor úr, Ön mit gondol a konvergenciaprogramról?

Azt gondolom, hogy a konvergenciaprogram hosszú hónapok után az első olyan dokumentum, amelyben nemcsak oldalszámok, hanem makroökonómiai számok is vannak. Ezek elképzelhető és reális utat vázolnak föl, hogy milyen pályát is kellene Magyarországnak befutnia ahhoz, hogy 2009-ben ne legyünk túlzott deficit eljárás alatt, hogy hozzájuthassunk az uniós pénzekhez, az ország hosszú távú finanszírozhatósága biztonságos és a jelenlegi pénzügyi sérülékenység leküzdhető legyen. A program ehhez ad egy keretet. Ugyanakkor lehetetlen nem látni, hogy a konvergenciaprogram azzal, amilyen követelményeket támaszt, a gazdaság képét csak nagyon általánosan vázolja fel. Ez néhány nap vagy néhány hét alatt rögtönzött, összehordott intézkedéseggyüttes, amely még nincs összegereblyézve.

Mit jelent az, hogy a programot az Európai Unió szakbizottsága is elfogadta?

Én mindenképpen pozitívan értelmezem, hogy a konvergenciaprogramot az ECOFIN elfogadta. Jó, de akkor ez azt is jelenti, hogy decemberig a következő programot is ki kell dolgoznunk, és intézkedésekkel kell konkretizálnunk és alátámasztanunk, kezdve a 2007-es költségvetéssel, folytatva az egyes területek működését megváltoztató szabályokkal. Ez az anyag kidolgozottabb kell hogy legyen, és ez a következő hetek munkájának eredménye lesz. Ezzel kapcsolatban viszont nem vagyok nagyon optimista, mert a belpolitikai csatározások idején az államigazgatás az én ismereteim szerint közel leállt. Emiatt a tervezeteknek a készültségi foka biztos, hogy alacsonyabb annál, mint amit a naptári tervek megkövetelnének, azaz december elején a konvergenciaprogramot, december közepén a költségvetést törvénybe kell iktatni, illetve be kell nyújtani. Tudjuk, hogy a törvényhozás menete mennyire időigényes, s már ez feszített munkatempót feltételez. Azt is tudjuk viszont, hogy a feszített munkatempóban gyakoribbak a tévedések és a rossz minőségű megoldások.

Ön szerint az a tény, hogy Brüsszel elfogadta a konvergenciaprogramot, azt is jelentheti, hogy a magyar kormány hitelessége helyrehozható?

Bízom abban, hogy a kormányzat hitelessége helyrehozható, mert a gazdaság hitelessége és a gazdaságpolitika hitelessége egymástól nem választható el. De rövidre fogva, abból kell kiindulni, hogy másoknak is vannak hitelességi gondjaik, így összevetésben Magyarország nem is áll olyan rosszul. Persze állhatna sokkal jobban is, és kellene is állnia. Ez egy lépés, és abban kell bízunk, hogy ez más lépésekkel együtt a kormányzat gazdasági céljait kiszámíthatóbbá, megfoghatóbbá teszi. Mindenféleképpen egyfajta fogódzót jelent, hogy van egy középtávú cél és keret, aminek a részeként fogalmazódhatnak meg a további részintézkedések. Itt a második lépésben már több a gond, mert sem a bevételnövekedések, sem a kiadáscsökkentések nincsenek olyan konkrétan megfogalmazva, aminek alapján látható volna, hogy az egyes intézkedések miként eredményezik azokat a számokat, amiket beírtunk a programba.

A magyar kormány korábbi félreinformáló politikája miatt számíthatunk-e büntetésre a nemzetközi pénzpiacok részéről?

Büntetésre talán már nem, mivel azokat a nemzetközi megfigyelőket, akik a magyarországi folyamatokat és a nemzetgazdaság helyzetét figyelték, semmilyen váratlan meglepetés nem érte. Érte viszont a választókat. A pénzpiacon az az általános megítélés, hogy most már – a reális számokkal és bizonyosfajta lépéskényszerrel – a kormány elindult abba az irányba, amerre kellett volna két évvel ezelőtt. Az a megítélés is helytálló, hogy ez a kisebbik rossznak tekinthető, merthogy a piacokon általában nem nagyon látják a személyi vagy politikai alternatívát.

Persze ezt nem kell túlértékelni, mert a piacok mindig hajlamosak arra, hogy az ismert az ismeretlennel szemben előnyben részesítsék, de úgy tûnik, hogy miután a megítélésünk eddig sem volt nagyon jó, ez nem is erősített, de nem is rontott rajta annyit. Segítene viszont a helyzeten, ha hiteles lenne a 2007-es költségvetés, és el tudnának indítani egy-két olyan reformot, amelynek hatására az államháztartás fenntarthatóan kiegyensúlyozott állapot felé haladna, tehát hogy nem egyszeri intézkedésekkel átmenetileg javítunk 1-2 százalékot ezen a nagy egyensúlyi hiányon, hanem a rendszer egészét érintő intézkedésekkel, nagy megtakarítást hozó kiadáscsökkentő lépések révén tudnánk előrehaladni, amivel nemcsak 1-2 százalék kereshető.

Az Ön véleménye szerint mely területeken a legszükségesebb a változás?

Három dolgot biztosan meg kell változtatni: elsősorban azt, hogy az állam mennyit költ saját magára, másodsorban hogy mennyit költ az állami foglalkoztatottakra, harmadszor hogy a nyugdíjakkal mihez kezd. A nyugdíjkorhatár bizonyos emelése, illetve a különböző kedvezményes, nyugdíjszerű ellátásoknak és az említett két területnek a szigorítása nélkül esély sincs arra, hogy az állami kiadásokat vissza lehessen fogni. Ezeket ugyanis törvények határozzák meg, s hogyha a törvény szerint valaki 50-52 éves korában kivonulhat a munkapiacról, az nem fog 72 éves koráig dolgozni, mint a japán. Ha ezt nem alapozzák meg intézkedésekkel, akkor a költségvetés a jókivánságok gyűjteményévé válik. Ezt kellene szolgálniuk a szakmai programoknak, vitáknak, hogy

legalább nagy vonalakban egyetértés legyen arról, hogy milyen irányba kell menni.

És Ön szerint van esély az egyetértésre?

Nem hiszem, hogy nagy egyetértés lenne, de a fő vonalak tekintetében talán elképzelhető. Hogy csak egy példát említsek: a következő évben 4 százalékot kellene lefaragni a deficitből, amiből 3 százalékot a kiadási oldalon kellene megkeresni. Ha ebben egyetértés lenne, akkor az a további lépéseket biztosan segítené. Persze nagy türelemre is szükség van, leginkább azokon a területeken, ahol gyors eredményeket várnak. A közigazgatásban, oktatásban, egészségügyben meggyőződésem szerint csak nagyon lassú előrehaladás lehetséges, mert szerte a világban nem láttunk példát arra, hogy ezeken a területeken gyors javulás lenne. Ha van javulás, az inkább a szolgáltatások színvonalában jelentkezik, s nem abban, hogy az államháztartás helyzete jelentősen javulna. Emiatt úgy gondolom, hogy az állam saját magán, vállalatain és a nyugdíjakon tud valamit keresni, meg hát persze a bevételi oldalon. Szemben azzal, amit Veres pénzügyminiszter úr mondott, az áfa és a jövedéki adó emelése elkerülhetetlen lesz, mert olyan nagy az eltérés a tervek és a tények, a szándék és a valóság között, hogy most lépni kell. Ha lépünk, ezzel talán visszanyerjük a hitelességünket, hisz a javuló, akárcsak egy erőteljes javulást megalapozottan előirányzó költségvetés megnyugtatja a piacokat. Ez a kiút felé vezető út, ezek önmagukat erősítik. A bizalom jelére további reformokat vezetnek be, ezért javulnak a mutatók, s ezek finanszírozásával ki tudunk mászni a gödörből. De ez nem szükségszerű, mert lehet pont fordítva is. Ha azt mondják: „na, megint csak lódítottak egyet”, akkor a hiteltelenségnek a csapdájába esünk, csúszunk lefelé, s csak idő kérdése, hogy mikor szaladunk bele egy nagy valutaleértékelődésbe és tőzsdei összeomlásba.

Járai Zsigmond jegybankelnök nemrég éppen Önt idézve nevezte a konvergenciaprogramot divergenciaprogramnak. Kérem, árulja el, miért.

Azért, mert az eddig ismert intézkedések nem alapozzák meg azt, hogy közeledjünk az Európai Unió követelményeihez. Az eddig ismert intézkedésekből azt látjuk, hogy a növekedés lassul, az infláció emelkedik, az államadósság tovább nő, az árfolyam bizonytalanabbá válik, a kamatszint emelkedik, de hát ezek azok a problémák, amelyekben közeledni kellene. Én nagyon kevésnek látom – Járai úrral egyetértésben – azokat a kínálati oldali intézkedéseket, amelyek a jövő növekedését és foglalkoztatását serkentnék. Ez azért gond, mert a modellből adódóan, ha beépítik azt, hogy csak egy átmeneti visszaesés után lesz növekedés, akkor is jön a növekedés 2008–2009-ben, ha hátradőlünk, s várjuk a jó szerencsét. A valóságban viszont a kormánynak intézkedéseket kell hoznia ahhoz, hogy az emberek befektessenek, foglalkoztassanak, új dolgokat találjanak ki, exportáljanak, hisz nem lehet a régi dicsőségből élni. Ebben a tekintetben az első konvergenciaprogramot én csak vázlatnak tekintem. Egy jó irányú vázlatnak, amit azonban ki kell töltenünk tartalommal, de olyan tartalommal, amely túlmegegy a pénzbehajtáson, s ami a további növekedés, foglalkoztatás kibontakozásának az elemeit tartalmazza. Bízom benne, hogy valamifajta műhelymunka eredményeként – és ezt szeretném hangsúlyozni – Magyarország nem a jókívánságok révén lesz világhatalom az információtechnológiában, a gyógyvízhasznosításban vagy bármilyen kiemelt programban. Ez nem a kiemelt programok, hanem általános gazdaságpolitika és

intézményi minőség kérdése. Ezekben nagyon sokat kell javulnunk, most itt az alkalom. Abból a szempontból viszont, hogy a kormány a következő 9-10 hónapban mit tesz, vagy mit nem tesz meg, nem vagyok túl derűlátó. A főbb szereplők egymást blokkolják, emiatt inkább sodródunk, semmint hogy tudatosan új kezdeményezésekre alapoznánk a következő évek kibontakozását.